

Kood	Punktid
------	---------

XXVIII AJALOO-OLÜMPIAAD

GÜMNAASIUM

Lõppvoor 4. märts 2022

EESTI 18. SAJANDIL

Koostaja Andres Andresen

1. Selgitage, millised olid Põhjasõja ajal Venemaa põhieesmärgid Balti regioonis ning millal ja kuidas need eesmärgid muutusid. 3 p

.....

.....

.....

.....

2. Kes olid Karl XII-nda liitlased Põhjasõjas ja milles nende toetus seisnes? 6 p

a) .....

.....

b) .....

.....

c) .....

.....

d) .....

.....

e) .....

.....

f) .....

.....

3. 1704. aasta kevadel alustasid Vene väed Tartu piiramist. Sõjategevus oli äge ja pärast mõlema-poolseid raskeid kaotusi linn alistus. Rootsi väed võisid vabalt lahkuda, Vene väejuhatus kinnitas linnale kõik varasemad eesõigused ja linn jäi Vene võimu alla. Neli aastat hiljem, 1708. aastal Vene väed aga hävitasid linna. Miks? 2 p

.....
.....

4. Viimased Rootsi võimu tugipunktid Eesti alal langesid Vene võimu alla 1710. aastal. Nimetage a) need Rootsi peamised tugipunktid, b) ühised põhjused, miks need alistusid ilma olulisema lahingutegevuseta. 4 p

a) .....

b) .....

.....

5. Vene-Rootsi rahuläbirääkimised Põhjasõja lõpetamise üle olid parasjagu käimas, kui kuningas Karl XII sai Norras Fredrikshaldi kindluse piiramisel surma. Kus need rahuläbirääkimised toimusid? 2 p

.....

6. Kuidas on Põhjasõjaga seotud järgmised isikud? 4 p

Rudolph Felix Bauer .....

Erik Dahlbergh .....

Otto Fabian von Wrangell .....

Charles Eugène de Croy .....

7. Põhjasõja käigus toimusid Eesti ala halduspiirides mõningad muutused. Muutused puudutasid ka piirkonda, mille kohta on kasutatud nimetust „Sämitagune ala“. Märkige kaardil, millist Eesti piirkonda see hõlmas. 2 p

Kas see oli nn Narva maakond Põhjasõja alguses?

8. Seitsmeaastast sõda on nimetatud ka 18. sajandi maailmasõjaks. Üht paljudest sõjas osalenud riikidest, Preisimaa, tunnustati sõja järel üldiselt kui üht Euroopa suurvõimu, mis sai mitmel elualal teistele riikidele eeskujuks. Preisimaa tee tippu ei läinud aga sugugi libedalt. Sõja ajal ähvardas riiki häving ja sellest pääseti suuresti tänu kannapöördele Vene impeeriumi välispoliitikas. Milline oht Preisimaa ähvardas ja miks see oht ei teostunud? 4 p

.....

.....

.....

.....

.....

9. 1775. aasta haldusreformiga jagati Vene impeerium kubermangudeks ja maakondadeks. Mingeid ajaloolisi ega etnilisi piire sealjuures ei arvestatud, haldusjaotuse aluseks võeti elanike arv. Kuidas mõjutas see reform Eesti ala? 6 p

- a) .....
- b) .....
- c) .....
- d) .....
- e) .....
- f) .....

10. Uusaegne rüütelkondade ja linnade seisuslik omavalitsussüsteem hakkas kujunema juba Rootsi ajal. Vene ülemvõimu ajal saavutas see süsteem, mida nüüd hakati nimetama Balti erikorras, oma suurima ulatuse. Milles seisnes Turu rahulepingu tähtsus Balti erikorra jaoks? Mis aastal see leping sõlmiti? 2 p

.....

.....

11. Rootsi aja lõpupoolel moodustati haldusüksus nimetusega „Eesti distrikt“. Millist Eesti piirkonda see hõlmas? 2 p

.....

12. 18. sajandi algupoolel kuulusid Vene impeeriumi Balti provintside hulka Eestimaa ja Liivimaa, alates sama sajandi lõpupoolest aga Eestimaa, Liivimaa ja Kuramaa. Balti erikorra privileegid laienesid kõigile kolmele kubermangule.

Millise Vene monarhi valitsuse all, ... 1 p

millal ..... 2 p

ja seoses milliste rahvusvaheliste sündmustega liideti Kuramaa Vene impeeriumiga? 2 p

.....

.....

13. Niisiis kuulusid Balti erikorra privileegid Eestimaa ja Liivimaa kubermangu, hiljem ka Kuramaa kubermangu seisustele. Aga Balti erikorra privileegid olid veel ka ühel Peterburi kubermangu linnal. Millisel? 2 p

.....

14. Kõigi baltisaksa rüütelkondade kõrgeimaks otsustuskoguks oli maapäev. Maapäeval hääleõigusega osalemise õigus oli aadlimatriklisse kantud mõisnikel. Ühe rüütelkonna puhul kehtis aga erand ja selle rüütelkonna maapäeval võisid hääleõigusega osaleda ka ühe linna esindajad. Millise rüütelkonna ja millise linnaga oli tegu? 2 p
- .....

15. Balti erikorra seisuslikus kohtusüsteemis oli Eestimaa kubermangu maapiirkondade jaoks ülemastme kohtuks Eestimaa ülemmaakohus. Selle eesistujaks oli kuberner ja selle ülejäänud koosseisu moodustasid Eestimaa rüütelkonna ühe omavalitsusasutuse liikmed. Millisest asutusest jutt käib? 2 p
- .....

16. Aadlike valduses olnud mõisad olid sajandeid olnud suuremas osas läänimõisad. Millal ja miks muutusid kõik läänimõisad aga pärusvaldusteks? Kui arvestada Eesti varasemat ajalugu, siis mida see muutus aadelkonna jaoks tähendas? 3 p
- .....
- .....
- .....

17. Balti erikorra tingimustes pidid aadlikud täitma erinevaid ametikohti. Nii näiteks olid nad erinevates kohtuastmetes kohtunikud ja kohtu kaasistujad, samuti kihelkondades kiriku-eestseisjad, kes tegelesid kiriku majandusajadega ja kirikudistsipliini küsimustega. Milline ametikoht oli aga 18. sajandi keskpaiku baltisaksa rüütelkondade sisemises võimuhierarhias kõige kõrgem? 2 p
- .....

18. Vigala mõisnik Berend von Uexküll ja Aizkraukle mõisnik Carl Friedrich Schoultz von Ascheraden on ajalukku läinud oluliste uuendajatena Eesti- ja Liivimaal. Milles nende uuendused seisnesid? 2 p
- .....
- .....

19. Mitmed Eesti ala kindralkubernerid olid varasemalt olnud kanged sõjamehed. Kes oli see kindralkuberner, kes sai ühes Seitsmeaastase sõja lahingus üli-raskelt haavata ja kelle katkist pealuud jäi kuni elu lõpuni katma – tolle aja kohta väga keerulise operatsiooni tulemusena paigaldatud – hõbeplaat? 2 p
- .....

20. Eesti rahvapärimeses on mõisnikuks enamasti aadlimees. Siiski ei kuulunud mõisad alati aadli valdusesse. Osa mõisaid – kroonumõisad ehk riigimõisad – kuulusid riigile. Kroonumõisates oli talupoegade majanduslik ja õiguslik olukord oluliselt parem kui aadlikele kuulunud rüütlimõisates. Erinevates Eesti piirkondades oli kroonumõisate osakaal mõisate koguhulgas erinev, mõnel pool oli neid vähem, mõnel pool rohkem. Märkige, milline oli kroonumõisate keskmine osakaal kõikidest mõisatest, protsentides (18. sajandi lõpu seisuga). 6 p

Vastus loetakse õigeks, kui vea määr on +/- 7 %.

Eestimaal .....

Liivimaa mandriosas .....

Saaremaal .....

21. Talupoegade õigusliku olukorra halvenemist 18. sajandi algupoolel ja nende pärisorjusliku sõltuvuse süvenemist on eestikeelses ajalookirjutuses sageli illustreeritud Roseni deklaratsiooni näitega. Selle juhtumi üks peategelastest, Vohnja mõisa mölder Jaan, vabanes pärisorjusest. Mis asjaoludel see toimus? 2 p
- .....
- .....

22. Kindralkuberner George Browne'i survel 1765. aastal vastu võetud nn positiivsed määrused puudutasid teatavasti üksnes Liivimaa kubermangu talupoegi. Millal ja millise institutsiooni poolt võeti sarnased talurahva kaitseseadused vastu Eestimaa kubermangu talurahva jaoks? 4 p
- .....

23. Pietism, mis pidas oluliseks usu elavdamist ja kristliku lunastuse sügavat tunnetamist, hakkas protestantlikus Euroopas levima 17. sajandi lõpukolmandikul. Miks aga hakkas pietism Eesti alal laiemalt levima alles alates 18. sajandi teisest kümnendist? 2 p
- .....
- .....
- .....

24. Kullamaa pastor Heinrich Gutsleff hakkas katekismust õpetama halle meetodil.

Milles see meetod seisnes

2 p

.....
ja miks seda meetodit just nii nimetati?

1 p

.....
25. Vennastekoguduste liikumine ehk hernhuutus on jätnud sügava jälje mitmetesse erinevatesse eluvaldkondadesse. Mil viisil aitas see kaasa eestlaste kirjutamisoskuse edenemisele? 2 p

.....
26. Piibli tõlkimine eesti keelde võttis aega aastakümneid ja sellega oli seotud mitmete erisuguste takistuste ületamine. Üheks probleemiks oli kahe kirjakeele olemasolu. Lõunaeestikeelne Uus Testament avaldati 1686. aastal. Millal ilmus Uus Testament põhjاءesti kirjakeeles? 2 p

.....
27. Selle valgustustegelase käsitus eestlastest kui rahvusest, kelle muistsele vabadusele tegid vallutajad vägivaldse lõpu, on oluliselt kujundanud 19. sajandi eesti ärkamisaja juhtivate tegelaste (eelkõige Carl Robert Jakobsoni ja Jakob Hurda) käsitust eesti ajaloost. Kes see valgustaja oli? 2 p

.....
28. 17. sajandi lõpu- ja 18. sajandi alguskümnendeid iseloomustasid rasked rahvastikukaotused, misjärel rahvaarv hakkas stabiilselt tõusma. Millal saavutas Eesti rahvaarv 17. sajandi kõrgaja taseme? Kui palju inimesi siis Eestis elas? 2 p

.....
29. Millised olid rahvaarvult suuremad Eesti linnad enne asehalduskorra kehtestamist? Järjestage linnad, alustades suuremast. 4 p

a) .....

b) .....

c) .....

d) .....

30. 18. sajandi lõpupoolel kritiseerisid mitmed väljapaistvad valgustustegelased kohalikke ühiskondlikke olusid ja eriti pärisorjust. Üks nendest valgustajatest, kes tugines oma pärisorjuse kriitikas arusaamale, et vaba talupoeg töötab paremini ja efektiivsemalt kui pärisori, töötas välja konkreetse plaani Baltikumi agraarolude muutmiseks. Kui see plaan oleks teostunud, siis oleks sellel olnud kaugeleulatuvad tagajärjed Eesti rahvastiku rahvusliku koosseisu jaoks.

Kes oli see valgustaja? 1 p

.....

Milline oli tema plaan? 1 p

.....

Kuidas oleks see võinud mõjutada Eesti rahvastikku? 2 p

.....

.....

31. Teatud vähesel määral puudutas eestlasi 18. sajandil saksastumine. Selgitage, kuidas see ümber-rahvustumine üldjuhul toimus. 2 p

.....

.....

.....

32. Selgitage tähendus. 4 p

Patent.....

.....

Restitutsioonikomisjon.....

.....

Maamiilits.....

.....

Generaalkonfirmatsioon.....

.....

33. 18. sajandit on Euroopas üldistavalt nimetatud valgustussajandiks. Üldiselt on teada vabatahtlike ühenduste tähtsus valgustusliikumisele nii Baltikumis kui ka mujal. 19. sajandi lõpupoolel mängisid vabatahtlikud ühendused kesket rolli Eesti rahvuslikus ärkamisliikumises, järgnevalt on vabatahtlike ühenduste tähendus Eesti ühiskonnas veelgi kasvanud. Mis oli aga esimene suurem vabatahtlik ühendus, kuhu kuulus arvestataval hulgal eestlasi ja kus nad said küllalt iseseisvalt ning mitmekülgsest tegutseda? 2 p

.....

34. 18. sajandil oli üks Eesti paik mitme kuu vältel ühe riigi valitsemise keskpunktiks. Millisest Eesti paigast ja millisest riigist käib jutt? 2 p

.....